

Трофімова Ганна, Стариченко Євгеній, Коваль Наталія. Теоретико-методичні підходи до трактування поняття «витрати». *Економічний дискурс*. 2021. Випуск 1-2. С. 47-56.
DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-1-5>

УДК 657.471-152

JEL Classification E62, H50

Трофімова Ганна

кандидат сільськогосподарських наук, доцент, завідувач сектору науково-технічного забезпечення
Український інститут експертизи сортів рослин
м. Київ, Україна

E-mail: trofimova_av@ukr.net

ORCID: 0000-0001-6003-880X

Стариченко Євгеній

кандидат економічних наук, завідувач відділу науково-технічної інформації
Український інститут експертизи сортів рослин
м. Київ, Україна

E-mail: evgenij_s@i.ua

ORCID: 0000-0001-8608-5268

Коваль Наталія

магістр кафедри обліку і оподаткування
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

E-mail: nataliia.koval@btsau.edu.ua

ORCID: 0000-0002-4482-0284

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ВИТРАТИ»

Анотація

Вступ. Важливою компонентою в системі управління підприємством є оцінка ефективності управлінських дій, яка передбачає зіставлення результатів діяльності з витратами на досягнення цих результатів. У якості витрат можна розглядати будь-які витрати ресурсів (основних засобів, матеріалів, трудових ресурсів у формі робочого часу, заробітної плати і т.д.).

Методи. Теоретико-методичною основою дослідження є системний підхід та діалектичний метод пізнання, які застосовувалися для вивчення фундаментальних положень економічної науки щодо формування управління витратами підприємств овочівництва. Для досягнення мети дослідження використовувались загальнонаукові методи: аналізу, синтезу, індукції, дедукції (визначення сутності категорії «витрати», узагальнення особливостей формування витрат сільськогосподарських підприємств та основ управління ними); абстрактно-логічний (формулювання висновків, пропозицій) та інші загальноприйняті методи й сучасні економіко-статистичні прийоми.

Результати. Узагальнюючи існуючі підходи до визначення сутності витрат виробництва, можна дійти висновку, що вони являють собою плату за можливість ведення виробництва (плата за використання ресурсів, послуг, робіт та ін.), яка змінюється залежно від умов його здійснення, що дозволяє досягти поставлених цілей (основною з-поміж яких в умовах ринкових відносин є максимізація прибутку).

Перспективи. Перехід України на МСФЗ, безумовно буде підвищувати якість економічної інформації, в області обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, пов'язаний з рядом труднощів, обумовлених відмінностями в методології управлінського обліку, а також обліку витрат за принципами МСФЗ і НП(С)БО. До таких належать відмінності в термінології і категоризації методологічного апарату, в складі і принципах угруповання і розподілу витрат; різні підходи до пояснення природи і походження груп витрат і до їх розподілу;

тимчасова спрямованість в обліку і аналізі витрат. На наш погляд, ці труднощі можна розв'язати і вимагають подальшого вивчення та класифікації відмінностей в системах обліку витрат, а також розробки методик трансформації даних про витрати, сформованих в одній із систем, прийнятих підприємством за основу, в дані паралельного формату.

Ключові слова: витрати, собівартість, ресурс, виробництво, капітал, збитки, втрати.

Вступ.

Важливою компонентою в системі управління підприємством є оцінка ефективності управлінських дій, яка передбачає зіставлення результатів діяльності з витратами на досягнення цих результатів. У якості витрат можна розглядати будь-які витрати ресурсів (основних засобів, матеріалів, трудових ресурсів у формі робочого часу, заробітної плати і т.д.). У разі, якщо діяльність господарюючого суб'єкта безпосередньо формує доходи, то як результат приймаються: виробництво продукції (робіт, послуг) у вартісному або натуральному вираженні; реалізована продукція (роботи, послуги) у вартісному, натуральному, умовно-натуральному вираженні; прибуток, маржинальний дохід і т.д. або, якщо доходи від діяльності безпосередньо не формуються (наприклад, виконуються роботи виробничого характеру для інших структурних підрозділів підприємства і не виконуються роботи для сторонніх замовників), результатом є економія витрат (абсолютна або відносна), розрахована з урахуванням зміни обсягу продукції (робіт, послуг) для даного технологічного підрозділу.

Отже, можна стверджувати, що практично будь-яке обґрунтування управлінських рішень щодо розвитку підприємства базується на показникові витрат на виробництво.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідження проблем собівартості, цін та рентабельності сільськогосподарського виробництва в Україні здійснювалися з 1965 р. академіком Лукіновим І. І. В подальшому вони були продовжені Боднар О.В., Воскобійником Ю.П., Зимовцем В.Н., Меселем-Веселяком В.Я., Протасовим В.Ю., Саблуком П.Т., Сторожуком О.О., Шпичаком О.М. та іншими. Фундаментальні дослідження у напрямі ціноутворення, формування собівартості як в період планово-адміністративної системи, так і в ринкових умовах, здійснюються Шпичаком О. М.. Науковий розвиток зазначених питань мав місце в працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: Боев В.Р., Сагайдак Е.О., Ушачов І.І., Охріменко І.В., Галушко В.П. та інші.

Проте, на сьогодні надзвичайно актуальною є проблема об'єктивності формування витрат та визначення прибутковості сільськогосподарських підприємств, що суттєво впливає на управлінські рішення різних рівнів стосовно аграрного сектора.

Мета.

Мета – на основі узагальнення наукових розробок науковців запропонувати авторський підхід до трактування поняття «витрати».

Методологія дослідження.

Теоретико-методичною основою дослідження є системний підхід та діалектичний метод пізнання, які застосовувалися для вивчення фундаментальних положень економічної науки щодо формування управління витратами підприємств овочівництва. Для досягнення мети дослідження використовувались загальнонаукові методи: аналізу, синтезу, індукції, дедукції (визначення сутності категорії «витрати», узагальнення особливостей формування витрат сільськогосподарських підприємств та основ управління ними); абстрактно-логічний (формулювання висновків, пропозицій) та інші загальноприйняті методи й сучасні економіко-статистичні прийоми.

Результати.

В економічній теорії існують кілька близьких за змістом і за семантичним наповненням

понять: «затрати», «витрати», «собівартість». Ці поняття розглядаються як залежні та незалежні змінні в цільовій функції, що характеризує залежність між виробничими ресурсами і виробництвом продукції (робіт, послуг), а також у цільовій функції, що є зворотною по відношенню до виробничої функції, яка показує залежність між обсягом виробництва (роботами, послугами) і витратами. Неточність у визначенні зазначених понять призводить до неправильного формування параметрів виробничої функції та функції витрат і, відповідно, до неточностей при здійсненні економічного обґрунтування управлінських рішень (обидві зазначені функції характеризують ефективність господарської діяльності, тому порівнюють ресурси (або витрати ресурсів) із результатом діяльності – випуском продукції). У зв'язку із цим необхідно уточнити зміст і взаємозв'язок понять «затрати», «витрати», «собівартість».

Згідно з ученням К. Маркса, витрати виробництва, як затрати людської праці, мають різні взаємопов'язані значення. Кожне із цих значень визначає сутність явищ у процесі розгляду від абстрактного до конкретного на різних етапах теоретичного узагальнення. Дійсні витрати виробництва – це перше їх визначення, які виступають в якості основоположного значення витрат виробництва. У теорії трудової вартості це поняття К. Маркс взяв за основу й визначив дійсні витрати як суму затрат уречевленої в засобах виробництва та живої праці на виробництво продукту. За допомогою продуктивного використання цих двох видів праці створюється товар, тому К. Маркс називав їх дійсними витратами виробництва товару в умовах товарного виробництва [1].

У якості наступного визначення витрат К. Маркс розглядав капіталістичні витрати виробництва як витрати капіталу, визначені у вигляді частини вартості товару, яка відшкодує витрачену на його виробництво вартість постійного капіталу (с) і вартість змінного капіталу (v). Додаткова вартість (m) є різницею між дійсними витратами виробництва (с+v+m) і капіталістичними (с+v). Категорія капіталістичних (с+v) витрат К. Марксом була висунута як чиста абстракція (виходячи з умов «чистого капіталізму», тобто наявності тільки двох класів суспільства), щоб показати, що вся додаткова вартість присвоюється класом капіталістів. Категорією витрат індивідуального підприємця К. Маркс нехтував [2].

У ринкових умовах ведення економіки в різних сферах виробництва на один і той самий вкладений обсяг капіталу одержують різну величину прибутку, оскільки в умовах конкуренції відбувається постійний перелив капіталу з однієї галузі в іншу, в результаті чого у всьому виробництві на рівну частку вкладеного капіталу припадає рівна частка прибутку. За таких умов товари реалізуються вже не за вартістю, а за ціною виробництва, що дорівнює витратам виробництва (с+v) плюс середній прибуток (р). Закон вартості як загальний закон товарного виробництва має свої особливості. Між вартістю і ринковими цінами виникає проміжна ланка – ціна виробництва, а ринкові ціни відхиляються від ціни виробництва, а не від вартості.

В якості четвертого значення витрат виробництва, згідно з теорією вартості К. Маркса, виступають індивідуальні витрати виробництва функціонуючого капіталу або витрати індивідуального підприємця, які називають собівартістю.

Отже, собівартість є витратами виробництва підприємця, що характеризують процес відтворення. Економічна сутність категорії собівартості виробництва полягає у грошовому вираженні величини всіх витрат окремого підприємства, відшкодування яких дозволяє здійснювати просте виробництво. У собівартість К. Маркс включав також відсотки за отриманий у позику капітал та плату за землю.

У витрати підприємця, згідно з вченням К. Маркса, в собівартість включаються і витрати по реалізації продукції (витрати «купівлі-продажу»), які необхідно здійснити з метою переведення капіталу з товарної вартості в грошову. До витрат купівлі-продажу відносять ринкові витрати, витрати на рекламу, поштові, експедиційні витрати, митні збори.

Виходячи із загальних положень, обґрунтованих К. Марксом щодо проблеми витрат виробництва, можна зробити висновок про те, що він розглядав собівартість як витрати виробництва підприємця, що забезпечують процес простого відтворення.

Розвинув теорію витрат виробництва при капіталістичному способі Р.Я. Вейцман, обґрунтовано стверджуючи, що створена у виробництві додаткова вартість може бути реалізована і привласнена тільки на ринку в процесі обігу за рахунок продажу за найбільш вигідними цінами. Проте ринок є нестабільним середовищем, якому притаманні підйоми і спади. Тому дослідник зазначав, що будь-яка недовиручка авансованого капіталу, продаж товару нижче капіталістичної собівартості є збитком, хоча сума матеріалізованої вкладеної праці не змінилася. Саме це визначає для підприємця важливість калькуляції [3].

Термін «витрати виробництва» використовується неоднозначно. Різне тлумачення зумовило безліч теорій, які висвітлюють різні аспекти проблеми витрат виробництва. Так, якщо у вітчизняній літературі та практиці до останнього часу йшлося про витрати виробництва і собівартість продукції тільки в бухгалтерському розумінні, то за кордоном широко використовувалися альтернативні витрати, тобто витрати на використання якого-небудь ресурсу, які оцінювалися з погляду втраченої вигоди через невикористання цього ресурсу раціональним альтернативним шляхом.

Корисність товару є провідним моментом маржиналістської наукової школи. Представники австрійської школи – К. Менгер, Ф. Фон Візер, а також Л. Вальрас застосовували маржиналістський підхід до проблеми корисності (граничної корисності) та цінності товарів і благ, які пов'язані з витратами виробництва. Так, Ф. Фон Візер сформулював «закон витрат виробництва», суть якого полягала в тому, що «цінність виробничого блага, що виступає як витрати виробництва конкретного споживчого блага, визначається не цінністю даного споживчого блага, а цінністю продукту, що має найменшу граничну корисність серед всіх продуктів, які можна виготовити за допомогою цього продуктивного блага». При цьому С. Джевонс, на відміну від інших представників даної школи, зазначав, що «праця впливає на мінові пропорції, але не прямо, а побічно: завдяки праці змінюється кількість благ, отже, і гранична їх корисність» [4].

У маржиналістській теорії основний акцент зроблено на вирішенні питань «для кого виробляти і як виробляти», на пошук оптимальної рівноваги у використанні факторів виробництва. Так, Ю.І. Хаустов вважає, що основний механізм формування вартості факторів виробництва визначає основу витрат, економічну теорію виробництва. Дана концепція має право на існування, оскільки недооцінка цінних факторів, їх ролі та значущості у виробництві веде до зниження ефективності господарювання [5].

Розробкою наукових основ витрат виробництва займався і Дж. М. Кейнс [6]. За його теорією в умовах домінування недосконалої конкуренції фірми–олігополісти мають можливість впливати на ціни, попит і пропозицію. Праця, на думку дослідника, є одним із факторів, що створює цінність, а обладнання, оборотний капітал і т.д. – лише умови праці.

Зарубіжна сучасна теорія витрат виробництва виділяє специфічну групу витрат – трансакційні витрати. На думку Р. Коуза, це всі витрати, пов'язані з обміном і захистом власності, із вирішенням загального питання, суперечливого для кожної сторони [7]. Оскільки налагоджені ринкові зв'язки дають можливість одержувати високі економічні результати, трансакційні витрати мають важливе значення для практики. У цьому зв'язку вважаємо цілком виправданим виділення трансакційних витрат в окрему групу.

Розглядаючи вітчизняний досвід дослідження проблеми витрат виробництва і собівартості, слід назвати працю В. Аленіцина, в якій вперше висвітлюється досвід розрахунку «вартості виробництва» пшениці, жита, вівса та ячменю і «квартість даного хліба собі» (собівартість) [8]. Ця праця написана на основі даних по поміщицьких і селянських господарствах за 1883–1887 рр. за чотирма основними елементами: вартість землі, насіння, обробітку землі, платежі за землю (держподатки, земські збори, відсотки по позиках банку).

Методологічні основи вимірювання витрат виробництва сільськогосподарської продукції розглядав С.Г. Струmilін, який запропонував різні методи розрахунку сукупних затрат праці на виробництво [9]. Основою цих методів є концепція, що визнає витрати всієї суспільної праці матеріальною основою вартості продукції. У 30-х роках ХХ ст. вчений розробив методологічні

позиції у визначенні сукупних затрат праці та виконав конкретні розрахунки повних затрат праці на одиницю продукції. Основною ідеєю сформульованого підходу став розрахунок кількості затрат праці в робочому часі (днях, годинах) відповідно до обсягу грошових витрат.

Однак метод, розроблений С.Г. Струмиліним, є правомірним лише стосовно народного господарства в цілому. Про величину суспільних витрат виробництва на окремих підприємствах не можна судити в силу того, що до собівартості залежно від фактично виплачуваної заробітної плати додалася б рівна частка додаткового продукту, а фактичний розподіл залежить від умов прикладання праці. До того ж кошти виробництва в собівартості враховані у діючих цінах. Отже, отримана таким чином «квартість» знаходиться в прямій залежності від діючих цін і собівартості.

Водночас В.С. Немчинов запропонував метод трудової калькуляції, що ґрунтується на визначенні трудомісткості на основі застосування нормативної статистики [10]. Запропонована методика передбачає застосування нормативних даних.

Послідовники наведених вище розробок дотримуються тієї думки, що метод, запропонований В.С. Немчиновим, є більш точним, оскільки спирається на нормативну статистику, а також дійсно витрачений робочий час, а не перерахунок грошових витрат у робочий час.

На сучасному етапі розвитку економічної думки пропонується багато різних підходів до проблеми витрат виробництва. Питання формування витрат виробництва розглядаються у наукових працях вітчизняних економістів, але, незважаючи на вивчення проблеми, однозначного визначення даної категорії не існує. Все це пояснюється тим, що кожний автор до складу витрат виробництва включає, з його погляду, необхідні елементи витрат матеріальних ресурсів.

Так, в умовах командно-адміністративної системи ведення господарювання учені керувалися в основному працями К. Маркса і його відомою роботою «Капітал». Більшість економістів того періоду зазначають, що з позицій суспільства витрати на виробництво товарів дорівнюють загальним затратам праці (живої і матеріалізованої, необхідної і доданої). На підприємстві як відокремленому економічному суб'єкті до складу витрат виробництва, на думку авторів, входять лише його власні витрати [11; 12].

Проведемо аналіз існуючих підходів до трактування вищезазначених понять нормативно-правовими джерелами. Національне законодавство трактує лише поняття «витрати». Так, у п. 3 НП(С)БО 1 під витратами розуміється «зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)» [16]. До того ж існує П(с)БО 16 «Витрати», що розкриває особливості визнання та складу витрат у бухгалтерському обліку [13].

Враховуючи той факт, що під час розробки національних П(с)БО, як і російських Положень бухгалтерського обліку (ПБУ), багато положень було запозичено із МСФЗ, зокрема і визначення витрат. Вважаємо, що англійський термін «expenses», який фігурує в МСФЗ, відповідає українському «витрати» та російському «расходы», що вживаються в П(с)БО та ПБУ відповідно.

На законодавчому рівні не розв'язано проблему трактування понять і в Господарському кодексі України (ГКУ). Так, тлумачення понять «затрати»/ «витрати» не наводиться, обмежуючись лише визначенням терміна «збитки», яке ототожнюється з втратами та певними витратами. Так, збитки – це:

- втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або має зробити для відновлення свого порушеного права – згідно з п. 2 ст. 22 Цивільного кодексу України (ЦКУ) [14];

- витрати, зроблені сторонньою особою, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які протиправна сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною – згідно з п. 2 ст. 224 ГКУ [15].

Узагальнення підходів науковців до тлумачення понять «затрати», «витрати» дозволило визначити, що окремі з них розглядають їх як синоніми. Так, М. Булатов ототожнює поняття

«витрати» і «затрати» та визначає їх як «ціну, сплачену за товари, або послуги або грошову суму, що потрібна для їх виробництва або створення, складає їх вартість (затрати, витрати)» [16, с. 124]. Якщо прийняти підхід, що у межах поняття «затрати», «витрати» тотожні, то і собівартість слід вважати аналогом даних понять.

Так, С.В. Шебек, аналізуючи відмінності між поняттями «затрати» і «витрати», зазначає, що затрати являють собою вартість ресурсів, придбаних підприємством за грошові кошти та (або) їх еквіваленти. Умовами віднесення поняття до витрат автор називає факт придбання ресурсів і факт оплати придбаних ресурсів грошовими коштами та їх еквівалентами (наприклад, векселями) [17]. Окрім цього, що під терміном «ресурси» автор розуміє: «... все, що представлено в активі балансу компанії. Тобто до ресурсів належать основні засоби та нематеріальні активи, незавершене виробництво, запаси матеріалів і товарів, грошові кошти, дебіторська заборгованість тощо».

Тобто поняття «витрати», за авторським визначенням, включає ті випадки виникнення витрат, які не пов'язані з безпосереднім придбанням матеріальних ресурсів: передоплата ресурсів, при такій господарській операції підприємство витрачає грошові кошти, але купує не ресурси, а зобов'язання по їх постачанню (дебіторську заборгованість); придбання робіт або послуг (не мають матеріального характеру). В авторській статті наведені і винятки, коли надходження ресурсів не формує витрати: при безоплатному надходженні ресурсів відбувається збільшення ресурсів і збільшення власного капіталу підприємства (у частині прибутку). Так, безоплатне надходження ресурсів являє собою не витрати, а доходи підприємства.

Однак вважаємо, що з цим визначенням терміна не можна повною мірою погодитися в частині умови, що стосується факту оплати придбаних ресурсів. Це пов'язано з тим, що момент визнання витрат і момент їх оплати (тобто момент виникнення витрат), як правило, не збігаються, що й зумовлює необхідність поділу цих понять. На нашу думку, під витратами потрібно розуміти вартість придбаних ресурсів, незалежно від факту їх оплати. Суму оплати кредиторської заборгованості за придбані ресурси, а також інші види оплати ресурсів пропонуємо називати виплатами. Сума виплат може бути більшою, меншою або дорівнювати вартості ресурсів, придбаних підприємством у певному часовому періоді.

Витрати, на думку С. В. Шебека, – це вартісна оцінка використаних компанією ресурсів. У трактуванні даного автора, поняття затрат має дві основні характеристики – це вартісна оцінка використаних ресурсів і цільова спрямованість використання ресурсів, під якою слід розуміти, що використані ресурси принесуть певний результат (дохід) [18]. При виникненні витрат ресурси не залишають межі підприємства, а переміщуються всередині нього – тобто відбувається зміна форми ресурсів. Матеріали, що знаходяться на складі, являють собою не витрати, а затрати підприємства.

Таке трактування витрат також вимагає уточнення: у підході С. В. Шебека не розділяються два види витрат – витрати у незавершене виробництво і витрати у готову продукцію (тобто собівартість продукції). Як вже зазначалося вище, деякі автори розглядають собівартість як синонім витрат. У такому підході не враховується, що ключовою відмінністю собівартості від поняття поточних витрат є те, що до собівартості відносять витрати ресурсів на виробництво готової продукції, без урахування витрат у незавершеному виробництві.

Розкриваючи економічну сутність витрат виробництва, за основу слід прийняти змістовну характеристику виробництва як суспільного явища, що має двоїстий характер: з одного боку – це процес виробничого споживання ресурсів (засобів виробництва і робочої сили); з іншого – процес створення продукту. Це є натурально-речова характеристика процесу виробництва. У точній відповідності з натурально-речовою характеристикою процесу виробництва формується його вартісна характеристика: витрати виробництва, що є вартісним виразом затрачених на виробництво ресурсів, у результаті створення нового продукту трансформуються у собівартість.

Таким чином, у сфері розмежування понять «затрати» та «витрати» важливо усвідомлювати одну ключову особливість. «Витрати» є складною економічною категорією, що зумовлено їх місцем, роллю й етапом виникнення в діяльності підприємства або інтегрованої структури бізнесу.

Таким чином, затрати – це будь-яке використання ресурсів, у тому числі й на придбання активів, у той час як термін «витрати» означає використання тільки тих ресурсів, які при визначенні фінансового результату компанії за відповідний звітний період ставляться у відповідність отриманим доходам (дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат).

Затрати накопичуються протягом певного періоду, завершення якого визначається тим моментом, коли повною мірою виконані умови визнання активів, для створення яких були здійснені такі затрати. Або ж коли стає очевидним те, що понесені затрати зменшують економічні вигоди компанії без створення нового активу. Тож логічно, що після закінчення певного періоду накопичення затрати призводять до утворення або активів (знаходять своє відображення в балансі), або витрат (списуються на фінансові результати). У цьому й полягає вся принципова відмінність, що відрізняє одне поняття від іншого.

Висновки і перспективи.

Узагальнення вищезазначених підходів до визначення понять витрат і собівартості дало змогу виділити кілька характерних ознак:

1. Вартість продукції та її собівартість – взаємопов'язані категорії, оскільки основа їх базується на праці, затраченій на виробництво продукції. Разом із тим вони нерівнозначні: вартість визначається суспільними витратами виробництва, а собівартість – індивідуальними і є економічною категорією рівня підприємства. В економічному сенсі собівартість – це грошовий вираз витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції. Кількісно вона не відповідає тій частині вартості, яку відображає, оскільки спожиті в процесі виробництва знаряддя (машини, устаткування і т. д.) та предмети праці (насадження, корми) включаються у собівартість продукції не за суспільно необхідними затратами, а за діючими цінами, які, як правило, не збігаються із вартістю.

2. Основу собівартості продукції (робіт, послуг) становлять затрати живої праці, яка враховується у розмірі фактичної оплати, включаючи й частину витрат на відтворення робочої сили.

3. Собівартість продукції (робіт, послуг) являє собою вартісну оцінку використаних у процесі їх виробництва природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво і реалізацію. Отже, вона відображає величину таких витрат, які забезпечують процес простого відтворення на підприємстві; це форма відшкодування спожитих факторів виробництва.

Узагальнюючи існуючі підходи до визначення сутності витрат виробництва, можна дійти висновку, що вони являють собою плату за можливість ведення виробництва (плата за використання ресурсів, послуг, робіт та ін.), яка змінюється залежно від умов його здійснення, що дозволяє досягти поставлених цілей (основною з-поміж яких в умовах ринкових відносин є максимізація прибутку).

Перехід України на МСФЗ, безумовно буде підвищувати якість економічної інформації щодо витрат виробництва. Але в нинішніх умовах спостерігаються певні складнощі, які обумовлені наявністю відмінностей в методології управлінського обліку, а також обліку витрат за принципами МСФЗ і НП(С)БО. До таких належать відмінності в термінології і категоризації методологічного апарату, в складі і принципах угруповання і розподілу витрат; різні підходи до пояснення природи і походження груп витрат і до їх розподілу; тимчасова спрямованість в обліку і аналізі витрат. На наш погляд, ці труднощі можна розв'язати, що вимагає подальшого вивчення та класифікації відмінностей в системах обліку витрат, а також розробки методик трансформації даних про витрати, сформованих в одній із систем, прийнятих підприємством за основу, в дані паралельного формату.

Список використаних джерел

1. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинение. М. 1960. Т. 23. 420 с.
2. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинение. М. 1960. Т. 25, ч. 1. 310 с.
3. Вейцман Р. Я. Курс учета. 2-е изд. М.: Союзоргучет, 1936. 416 с.
4. Грігорян Г. М. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Харк. нац. екон. ун-т., Х. : Вид-

во ХНЕУ, 2010. 314 с.

5. Хаустов Ю.И. Экономическая теория. Воронеж: изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1998. 549 с.
6. Кейнс Дж. Избранные произведения. М.: Экономика, 1993. 300 с.
7. Коуз Р. Социальные издержки общества в условиях рыночных отношений. М. 1989. 211 с.
8. Аленицын В. Опыт расчета стоимости пшеницы, ржи, овса и ячменя в производстве и в отношении пользования сбором. *Временник ЦСК*. 1989. №12. С. 112-114.
9. Струмилин С. Г. К определению стоимости и ее применений при социализме. *Вопросы экономики*. 1959. №8. С. 82–92.
10. Немчинов В. С. Общественная стоимость и плановая цена. М.: Наука, 1971. 507 с.
11. Васильева Т. А., Боярко І. М. Трансакційні витрати як фактор формування ринкової інфраструктури. *Вісник СумДУ*. №4. 2012. С. 125-129.
12. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 257 с.
13. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. П(С)БО 16 «Витрати» від 31.12.99 р. № 318. URL: <http://proaudit.com.ua/buh/standart/p-s-bo-16-vitrati.html>. (дата звернення: 20.03.2021).
14. Цивільний кодекс України із змінами і доповненнями від 4 лютого 2021 року №1201-IX. URL: <http://www.civilniy.org.ua/book2nd/g22/default.htm>. (дата звернення: 20.03.2021).
15. Господарський кодекс України із змінами і доповненнями від 13 липня 2017 року №2136-VII. URL: http://kodeksy.com.ua/gospodars_kij_kodeks_ukraini/statja-22.htm. (дата звернення: 20.03.2021).
16. Булатов М. А. Теория бухгалтерского учета: Учебное пособие. 3-е изд., перераб. и доп. М.: изд-во «Экзамен», 2005. 256 с.
17. Шебек С. В. Чем затраты отличаются от расходов. URL: http://www.costkiller.ru/index/ves_ars/s_chem_na/chem_zatr/at_product/39/index.htm. (дата звернення: 20.03.2021).
18. Шебек С. В. Что такое «затраты». URL: http://www.costkiller.ru/index/ves_ars/s_chem_na/chto_tako/at_product/42/index.htm. (дата звернення: 20.03.2021).

Статтю отримано: 23.03.2021 / Рецензування 05.05.2021 / Прийнято до друку: 20.06.2021

Hanna Trofimova

Ph.D. (in Agricultural), Associate Professor, Head of Sector
Sector of Scientific and Technical support
Ukrainian Institute for Plant Varieties Examination
Kyiv, Ukraine

E-mail: trofimova_av@ukr.net

ORCID: 0000-0001-6003-880X

Yevheniy Starychenko

Ph.D. (in Economics), Associate Professor, Head of Department
Department of Scientific and Technical Information
Ukrainian Institute for Plant Varieties Examination
Kyiv, Ukraine

E-mail: evgenij_s@i.ua

ORCID: 0000-0001-8608-5268

Nataliya Koval

Master

Department of Accounting and Taxation
Bila Tserkva National Agrarian University
Bila Tserkva, Ukraine

E-mail: nataliia.koval@btsau.edu.ua

ORCID: 0000-0002-4482-0284

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES
TO THE INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF «COSTS»**

Abstract

Introduction. An important component in the management system of the enterprise is the assessment of the effectiveness of management actions, which involves comparing the results of activities with the costs of achieving these results. As costs can be considered any cost of resources (fixed assets, materials, labour resources in the form of working time, wages, etc.).

Methods. The theoretical and methodological basis of the study is a systematic approach and dialectical method of cognition, which were used to study the fundamental provisions of economics on the formation of cost management of vegetable enterprises. General scientific methods were used to achieve the goal of the study: analysis, synthesis, induction, deduction (determination of the essence of the category "costs", generalization of the peculiarities of the formation of costs of agricultural enterprises and the basics of their management); abstract and logical (formulation of conclusions, proposals) and other generally accepted methods and modern economic and statistical techniques.

Results. Summarizing the existing approaches to determining the nature of production costs, we can conclude that they represent a fee for the possibility of production (fee for the use of resources, services, works, etc.), which varies depending on the conditions of its implementation, which allows to achieve goals (the main of which in terms of market relations is profit maximization).

Discussion. Ukraine's transition to IFRS will certainly improve the quality of economic information in the field of cost accounting and product costing, associated with a number of difficulties due to differences in management accounting methodology, as well as cost accounting according to IFRS and NP (S) of accounting. These include differences in terminology and categorization of the methodological apparatus, in the composition and principles of grouping and distribution of costs; different approaches to explaining the nature and origin of cost groups and their distribution; temporary focus in accounting and cost analysis. In our opinion, these difficulties can be solved and require further study and classification of differences in cost accounting systems, as well as the development of methods for transforming cost data generated in one of the systems adopted by the company as a basis for parallel format data.

Keywords: costs, prime cost, resource, production, capital, wastage, losses.

References

1. Marks, K., & Engels, F. (1960). *Sochineniye* [Composition], 23. Moscow.
2. Marks, K., & Engels, F. (1960). *Sochineniye* [Composition], 25, 1. Moscow.
3. Veitsman, R.Ya. (1936). *Kurs ucheta* [Accounting course]. Moscow : Soyuzorguchet.
4. Hrihorian, H.M. (2010). *Istoriia ekonomiky ta ekonomichnoi dumky* [History of economics and economic thought]. Kharkiv : Vydavnytstvo KhNEU.
5. Khaustov Yu.I. (1998). *Ekonomicheskaya teoriya* [Economic theory]. Voronezh: izdatelstvo Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta.
6. Keynes, Dzh. (1993). *Izbrannyye proizvedeniya* [Selected Works]. Moscow : Ekonomika.
7. Kouz, R. (1989). *Sotsialnyye izderzhki obshchestva v usloviyakh rynochnykh otnosheniy* [Social costs of society in the conditions of market relations]. Moscow.
8. Alenitsyn, V. (1989). *Opit rascheta stoimosti pshenitsy, rzhi, ovsy i yachmenya v proizvodstve i v otnoshenii pol'zovaniya sborom* [Experience in calculating the value of wheat, rye, oats and barley in production and in relation to the use of the harvest]. *Vremennik TSSK* [Magazine CSK], 12, 112–114.
9. Strumilin, S.G. (1959). *K opredeleniyu stoimosti i yeye primeneniyu pri sotsializme* [To the definition of value and its applications in socialism]. *Voprosy ekonomiki* [Economic issues], 8, 82–92.
10. Nemchinov, V.S. (1971). *Obshchestvennaya stoimost i planovaya tsena* [Social value and target price]. Moscow : Nauka.
11. Vasylieva, T.A., & Boiarko, I.M. (2012). *Transaktsiini vytraty yak faktor formuvannia rynkovoï infrastruktury* [Transaction costs as a factor in the formation of market infrastructure]. *Visnyk SumDU* [Bulletin of SSU], 4, 125–129. [in Ukr.].
12. Prokhar, N.V. (2011). *Oblik dokhodiv, vytrat i finansovykh rezultativ: problemy teorii ta praktyky* [Accounting for income, expenses and financial results: problems of theory and practice]. Poltava : RVV PUET.
13. Polozhennia (standarty) bukhhalterskoho obliku. P(S)BO 16 «Vytraty» vid 31.12.99 roku. № 318. Retrieved from <http://proaudit.com.ua/buh/standart/p-s-bo-16-vitrati.html>.
14. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy iz zminamy i dopovnenniamy vid 4 liut. 2021 roku. №1201-IX. Retrieved from <http://www.civilniy.org.ua/book2nd/g22/default.htm>.
15. Hospodarskyi kodeks Ukrainy iz zminamy i dopovnenniamy vid 13 lyp. 2017 roku. №2136-VII. Retrieved from http://kodeksy.com.ua/gospodars_kij_kodeks_ukraini/statja-22.htm.
16. Bulatov, M.A. (2005). *Teoriya bukhhalterskogo ucheta: Uchebnoye posobiye. 3-ye izd., pererab. i dop.* [Theory of accounting: textbook. 3rd edition, revised and added]. Moscow : «Ekzamen».

17. Shebek, S.V. Chem zraty otlichayutsya ot raskhodov. Retrieved from http://www.costkiller.ru/index/ves_ars/s_chem_na/chem_zatr/at_product/39/index.htm.

18. Shebek, S.V. Chto takoye «zraty». Retrieved from http://www.costkiller.ru/index/ves_ars/s_chem_na/chto_tako/at_product/42/index.htm.

Received: 03.23.2021 / Review 05.05.2021 / Accepted 06.20.2021

